

3. Закон України „Про вибори народних депутатів України” [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>.

УДК: 32. 019. 5 : 008

Руднева А.О.
Запорізький національний університет

АНАТОМІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ

Побудова гіпотетичної моделі структури політичної культури на основі системного та структурно-функціонального методів дослідження як стратегічного потенціалу розвитку держави в умовах трансформаційних процесів. Розгляд політичної культури як системи, зануреної у зовнішнє середовище.

Ключові слова: політична культура, зовнішнє середовище, свідомість, ядро.

Руднева А.О.

АНАТОМІЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ

Построение гипотетической модели структуры политической культуры на основе системного и структурно-функционального методов исследования как стратегического потенциала развития государства в условиях трансформационных процессов. Рассмотрение политической культуры как системы, погруженной во внешнюю среду.

Ключевые слова: политическая культура, внешняя среда, сознание, ядро, традиции.

Rudneva A.

ANATOMY OF POLITICAL CULTURE: STRUCTURAL AND FUNCTIONAL MODEL

Construction of a hypothetical model of the structure of political culture based on the systemic and structural-functional methods, as a strategic development potential of the state in terms of transformation processes. Consideration of the political culture as a system immersed in an external environment.

Key words: political culture, external environment, the mind, the core tradition.

Сутнісна тенденція сучасного цивілізаційного розвитку – зростання ролі політичної культури у політичному дискурсі. Політична культура – це певний духовний зріз політичної сфери соціуму, який відображає духовний потенціал суспільства, сутність соціально-політичної системи, якість політичних відносин, базові політичні цінності та суспільні цілі, чинить вирішальний вплив на ідентифікацію

соціально-політичного статусу особистості. Розвинена політична культура – це фундаментальна основа дієвого громадянського суспільства. Стан політичної культури суспільства позначається на загальному стані функціонування соціуму в цілому. В цьому сенсі гостро актуально виступає необхідність дослідження феномена політичної культури, проблема якої є нагальною для сучасного українського суспільства, що перебуває в стані трансформації та модернізації протягом досить тривалого часу. Особливо цей стан посилюється на фоні загальносвітових,

глобалізаційних процесів, а також глобальної трансформаційної динаміки. Цей процес зумовлює необхідність відповідної політичної культури, від якої насамперед залежать характер і напрями політичного процесу, стабільність політичної системи. Результати наших досліджень є основним матеріалом для розробки дієвої стратегії та ефективного механізму розбудови сильної, стабільної незалежної української держави.

Дослідження феномена політичної культури в сучасному науковому просторі набуває великої популярності, особливо на тлі поширення використання політико-культурологічного підходу, який дозволяє виявити людських вимір у розгляді соціально-політичних процесів. Багато наукових досліджень присвячено різним аспектам цієї проблеми: генезі поняття, класифікації, функціям, у тому числі і структурі цього явища. В силу складності природи політичної культури, де-факто, ми сьогодні маємо велику кількість публікацій стосовно гіпотетичної внутрішньої сутності політичної культури, відповідно не маємо єдиної точки зору на це питання як і єдиної моделі.

Питання структури політичної культури досліджувало багато вчених: класична концепція Г.Алмонда та С.Верби, Е.Баталов, К.Гаджієв, А.Дженусов, У. Розенбаум та ін. Серед українських вчених – В.Андрущенко, О.Бабкіна, В.Бех, В.Воловик, С.Говоруха, В.Горбатенко, О.Курняк, В.Лісовий, Л.Нагорна, О.Новакова, Н.Пашина, І.Поліщук, О.Рудакевич, П.Шляхтун, Г.Щедрова та ін.

Сучасний світ перебуває у стані генезу інформаційного суспільства. Інформація стала основним ресурсом і наповненням світових процесів. Невинятковою в даному ключі залишається і політична сфера життя. У сучасній політичній культурі інформація стала одним із найважливіших ресурсів розвитку суспільства. Тому дослідження політичних процесів, політичної культури під кутом інформаційної складової сучасності є вкрай актуальним. Метою дослідження є побудова гіпотетичної моделі політичної культури, яка б відбивала всю повноту, складність і специфіку феномена політичної культури, який набув особливих рис в епоху розвитку та становлення інформаційного суспільства ХХІ ст. Для цього звернемося до системного та структурно-функціонального методів дослідження.

Першочергово почнемо із визначення вихідної категорії – політична культура. Термін „культура” має латинське

походження та трактується як виховання, обробіток, освіта, розвиток, шанування. Поняття „політична культура” має складну природу та є поєднанням двох дефініцій „політичне” та „культурне”. Політична культура розташована у площині між двома системами – культурною та політичною.

На нашу думку, *політична культура* – це історично та цивілізаційно складена система стійких уявлень, орієнтацій, цінностей, переконань, позицій, поглядів, зразків поведінки у сфері взаємовідносин влади і народу, яка відбивається на індивідуальному, суспільному та груповому рівнях, які проявляються у діяльності суб’єктів політичного процесу, втілює у собі результат політичного розвитку та досвід попередніх поколінь, з одного боку, та має трансформаційний потенціал – з іншого. У ній закріплюються ставлення людей певної країни до політичної системи та окремих її елементів, до політичного процесу, до самих себе й своєї ролі в цьому процесі – як духовна складова, а також, відповідно, система політичних інститутів і структур – як матеріальна складова. Таким чином, у сформованому понятті можна виділити діалектичне поєднання об’єктивного аспекту – як частина загальної культури має інтегрований історичний характер формування, та суб’єктивного аспекту – знаходить своє вираження у конкретних суб’єктивованих формах політичного життя. Функціональний аспект визначеного поняття відображається у детермінації політичною культурою характеру політичної поведінки та політичної діяльності.

Феномен політичної культури досить складний за структурою та особливостями прояву. Структурно-функціональну модель досліджуваного феномена розглянемо за Схемою 1. Політична культура – передусім є система, яка має поліструктурний характер, тому визначається науковцями по-різному, залежно від критерію дослідження. На нашу думку, при побудові структурної моделі політичної культури слід враховувати специфіку не тільки самого явища, а і зовнішнє середовище, в яке воно занурене, та яке опосередковує сутність політичної культури (подібно до моделі політичної системи Д.Істона). Політична культура має надбудовний характер по відношенню до факторів зовнішнього середовища, яке включає: політичну систему суспільства, економічну, соціальну та духовну системи. Саме зовнішнє середовище чинить вплив на розвиток матеріальної та духовної компонентів політичної культури. Водночас

політична культура має зворотний вплив на це зовнішнє середовище.

Стосовно самого явища політичної культури, ми вважаємо за необхідне говорити про його „ядро”, стрижень, який визначає сутність цього феномена. Структура складається з 5 рівнів:

- когнітивний або світоглядний – відповідальний за пізнання та світосприйняття політичного світу людиною, включає також знання та уявлення людини про політичне;

- аксіологічний або нормативно-ціннісний – включає норми, традиції, стереотипи, цінності, ідеали, судження політичного життя;

- афективний або емоційно-психологічний рівень – емоційний стан людини, переживання в процесі політичного життя;

- діяльний або практично-поведінковий – відповідальний за політичну діяльність та політичну поведінку, які є відображенням відповідних політичних цінностей, норм, ідеалів та установок «ядра»;

- інституціональний рівень – інтеріоризований рівень, який являє собою історично та цивілізаційно складену форму державного устрою, державної влади, систему політичних інститутів і структур.

Політична культура як система занурена у зовнішнє середовище, вона є відкритою, статичною та динамічною одночасно. Також слід розрізнити „вхідні” та „вихідні” фактори формування та функціонування політичної культури. Фактор – це причина, рушійна сила якого-небудь процесу, явища, що визначає його характер або окремі його риси. „Вхідні” фактори впливають на генезис політичної культури.

1. Політична свідомість – від розвитку політичної свідомості суб'єкта, правильного чи ілюзорного відбиття в людській свідомості політичного буття залежить і рівень його політичної культури. Політична свідомість, на думку проф. В.І.Воловика, уявляється як один із основних структуроутворювальних елементів суспільної свідомості, одна з інтегруючих його форм, в якій реалізується процес формування суб'єктивних образів державної влади, державного устрою, об'єктивно притаманних конкретному суспільству на певному етапі його історичного розвитку, за допомогою утримання, збереження і переробки інформації про них [1, с.49]. Політична свідомість, у свою чергу, поєднує два рівні – емпіричний і теоретичний (в тому числі політична ідеологія).

2. Усталені традиції та символи. Традиції є цементуючим елементом, спадщиною в області політичної культури, яка зберігається протягом декількох поколінь. Політичні традиції виявляються в панівних установках, принципах поведінки, ідеях, об'єднують світовий і національний досвід, задають моделі поведінки, впливають на осмислення та сприйняття нового. Політична символіка відбиває особливості світосприйняття певного соціуму, його соціально-психологічний досвід, характерні риси його самоідентифікації. Національні символи, звичаї, церемонії та ритуали є стійкими факторами підтримки національної самосвідомості.

3. Менталітет – від лат. розум, мислення, спосіб мислення, душевний склад – сукупність і специфічна форма організації, своєрідний склад різних людських психічних властивостей і якостей, особливостей їх проявів [2, с.175]. Це глибинний рівень колективної та індивідуальної свідомості, що включає і несвідоме, який дає можливість відчувати і сприймати світ певним чином. Він занурений у традиції, формується залежно від традицій, культури, соціальних структур і всього середовища проживання людини, постійно реалізується в політичній практиці. і, в свою чергу, їх формує, виступаючи як фактор культурно-історичної динаміки. У свою чергу на менталітет нашаровуються ментальні настанови. Особливий акцент треба зробити на політичному несвідомому, в якому актуалізується поняття архетипу. Архетипи або теми політичної культури – це по суті справи соціально передані типові зразки поведінки, які характеризують управління та політику в певному суспільстві. Культурний код – своєрідний алгоритм, який задає просторові та часові характеристики основних архетипів культури. Кожний сучасний символ політичної культури у своїх таємних підтекстах містить основні архетипи та коди цивілізації, що створює приховану єдність наскрізного змісту політичної картини світу [3, с.281]. Таким чином, свідоме та несвідоме, які інтегровані в понятті менталітету, стають інструментом формування особливого типу політичної культури.

4. Моделі та норми політичної поведінки, соціальні цінності – існуючі в суспільстві норми та моделі поведінки, в якості особливого фільтру, впливають на осмислення та сприйняття нового.

5. Актуальні політичні інститути – інституціональні форми державного та громадського управління, динаміка політичного життя та політичних подій.

„Вхідні” фактори поєднані механізмом спадкування.

У процесі політичної соціалізації „вхідні” фактори взаємодіють із „ядром” політичної культури, в результаті такої взаємодії продукуються „вихідні” фактори, які є специфічними продуктами певного типу політичної культури:

1. Політична свідомість (мотиваційний і пізнавальний блоки) та самосвідомість – мають рефлексивний характер, формуються через механізми соціально-політичної взаємодії, включають політичні установки, політичні уявлення і переконання, політичні традиції, звичаї, норми, а також відносно стійку систему уявлень людини про саму себе як актора соціально-політичного життя.

2. Культура політичної поведінки та політичної діяльності – передбачає участь людини у політичному житті, сприяє орієнтації у політичному просторі, взаємодії із політичним середовищем, адаптації до цього середовища або його модифікації відносно власних настанов.

3. Політична ідентифікація та самоідентифікація – як складова політичної свідомості, результат і процес зіставлення своєї особистості з існуючими у суспільстві політичними ролями, функціями та інститутами, ідеологічними течіями та ін., містить оцінювальне ставлення до діяльності різних політичних об'єктів.

4. Культура функціонування політичних інститутів і структур – культура електорального процесу; культура розробки, прийняття та реалізації політичних рішень; культура врегулювання соціально-політичних конфліктів.

Перші три фактори можна віднести до духовних компонентів, останній – до матеріального компоненту політичної культури. Крім того, слід зазначити, що політична культура як система та як явище має не тільки статичну, а й динамічну природу. Це означає, що в процесі свого функціонування політична культура під

впливом різноманітних чинників може змінювати специфіку кожного із компонентів її структури, оновлюючись та трансформуючись відповідно до конкретно-історичних, політичних, економічних та ін. умов. Водночас певна політична культура стає новим шаром цілісної системи політичної культури, яка є основою для наслідування наступними поколіннями.

Особливу роль у зв'язку із посиленням інформаційної складової сучасної цивілізації у структурі політичної культури займають комунікаційні процеси та система інформаційних потоків і каналів. Інформаційні впливи, які стали на сьогоднішній день одним із основних інструментів політики, здійснюють вирішальний вплив на формування певного типу політичної культури. З одного боку, можливе посилення кожного із факторів генези політичної культури, що сприяє формуванню консолідованого інтегрованого її типу, з іншого боку, в результаті інформаційної агресії можливий негативний вплив на цей феномен – розклад одного, або всіх факторів, що стане причиною формування фрагментарного дезінтегрованого типу політичної культури, яка прямим чином впливає на стан і стабільність політичної системи суспільства, і є загрозою існування соціуму в цілому. Сучасні інформаційні впливи здатні змінити головний геополітичний потенціал держави – культуру, національний менталітет і моральний стан людей. Усі ці процеси надають дослідженню феномена політичної культури, не абстрактно-теоретичне, а стратегічне значення. Тому для політичної влади дуже важливо усвідомити необхідність посилення та вдосконалення стратегічного капіталу політичної культури.

Розгляд політичної культури як об'єкта інформаційного впливу є предметом нашого подальшого детального наукового дослідження.

Схема 1:

ЛІТЕРАТУРА

1. Воловик В. Філософія політичного свідомості / В.И.Воловик. – Запоріжжя: Просвіта, 2006. – 204 с.
2. Социологический энциклопедический словарь; [ред.-коорд. академик РАН Г.В.Осипов]. – М.: Изд-во НОРМА, 2000. – 488 с.
3. Василенко І. Політична філософія / І.А.Василенко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 320 с.

УДК 316.334.

Толстоухова І.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут журналістики

РЕПУТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ: ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ

Обґрунтовуються категорія „репутація української держави”, аналізуються головні теоретичні підходи й чинники формування репутації країни, описано світовий досвід формування репутації. Показано, що репутація держави лежить в основі прогнозу її поведінки іншими міжнародними суб'єктами і ухвалення рішень щодо взаємодії з цією державою.

Ключові слова: репутація країни, державний брендинг.